

DRAPAC (115) *vb impf*

drapać (115), [**drapić** (Linde)].

W inf: drap- (24), drąp- (7); drap- *OpecŻyw, BibRadz, Mącz, RejZwierc* (2), *BudBib, BierEz* (2), *Calag, KochPs, SkarŻyw* (8), *NiemObr, KochPieś*; drap- : drąp- *RejAp* (1 : 1), *RejPos* (1 : 2), *CzechEp* (2 : 4). *W formach imp:* drap' (1) *RejPos*, drap- (3) *BielKron, GórnTroas, CzahTr*. *W formach praet i con:* drap- (6), drąp- (5); drap- *OpecŻyw, Mącz, SkarŻyw* (3), *SkarKazSej*; drąp- *RejZwierz, BielKron RejZwierc* (2), *Phil*. *W pozostałych formach:* drąp- (50), drap- (12); drąp- *RejZwierz* (10), *BibRadz, SarnUzn, RejAp* (2), *GórnDworz, RejPos* (4), *RejZwierc* (10), *PaprPan* (3), *CzechEp* (2), *BielSen, BielRozm, KochProp, WujNT*; drap- *SkarJedn, SkarŻyw, KochPieś*; drąp- : drap- *RejWiz* (8 : 1), *Mącz* (4 : 8); *drugie a jasne*.

inf drapać (31). *praes 1 sg* drąpię (13). *3 sg* drąpie (25), drapa [Linde]. *3 pl* drąpią (14), drąpają (11); drąpią *RejAp, RejZwierc* (3), *BielSen, BielRozm*, drąpają *BierRozm, DiarDop, KochPieś, KochProp*; drąpią : drąpają *RejWiz* (4 : 1), *RejZwierz* (1 : 4), *RejPos* (1 : 1), *PaprPan* (2 : 1). *praet 3 sg m* drapął (3). *3 pl m pers* drapali (5), [drapili]. *imp 2 sg* drap (1) *RejPos*, drąpaj (1) *GórnTroas*. *3 sg niechaj* drąpi(e) (1). *2 pl* drąpci(e) (1) *CzahTr*, drąpajci(e) (1) *BielKron*. *con 1 sg m* bych drąpiał (1). *3 sg m by* drapiał (1). *con praet 3 pl m pers by* byli drapali (1). *part praes act* drapiąc (3) *FalZioł, RejZwierz, Mącz*, drapiąc (2) *SkarJedn, SkarŻyw*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Skrobać paznokciami albo pazurami, dziobem; trzeć, szorować; grzebać nogą (o ludziach i zwierzętach); affricare, scalpere Mącz, Calep; radere Mącz, Cn; confricare, fricare, refricare, scarificare, sculpturare Mącz; scabere, suffricare Calep* (17) : on [celebrans przy mszy] im [księżom asystującym] tu łązkuie/ by Miedźwiedź s łkorami. Mruczy/ łapi/ pogłada/ iedno iż nie drapye *RejZwierz* 106; ále gdy poczęła [żółć] go w oczy kąłác/ tedy iął drápác [attrivit]/ y opádło bielmo z oczu ie⁸⁰ *BibRadz Tob* 11/10; Radit corvus terram, Grzebie álbo drąpie. *Mącz* 345b, 136d [3 r.], 137a, 370b [2 r.]; Affrico – Oczieram, drapie naczieram. *Calep* 40b; Scabo – Drapię, trę. *Calep* 950a, 950a, 1027b.

drapać co (3): *Mącz* 136d; Tedy począł mázác oczy oycá swoiego gorką żołcią/ [...] ále gdy poczęła go w oczy kąłác/ tedy iął ią drápác [attrivit] *BudBib Tob* 11/10. Cf »drapać uszy«.

Przysłowie: Manus manum fricat Proverbium, Ręká rękę drąpie *Mącz* 136d.

Zwroty: »drapać w łązniej« (1): Scarifico, Nácínam/ náliekam/ nácieram/ drąpię w łązniej. *Mącz* 371a.

»drapać uszy« = *jako umowny znak porozumienia fałszerzy* (1): Bo iedni drapią vfzy ná fie pogładáiąc/ A drudzy fie pod ftołem nogami tykáiąc. *RejWiz* 31v.

2. *Drzeć, rozdzierać, rwać, rozrywać, szarpać, targać, bić; ranić, kaleczyć, gryźć; katować, tortuować, męczyć; lacerare, laniare Mącz, Cn; ulcerare, torquere Mącz; vulnerare unguibus Calag; carpere, charaxare, collacerare, concerpere, conscindere, cruentare, delacerare, dilacerare, dilaricare, discerpere, distrahere, dstringere, divellere, lambarare, notare perscindere, sauciare, scindere, verberare Cn* (70) : Lanio, Drę ná łztuki rozbieram Drąpię. *Mącz* 183d, 181b, 459a, 501b; Drápác. *Vulnerare unguibus. Calag* 313b.

drapać kogo, co (46): A gdy go począł lew drápác/ Ielen táko iął nárzekác. *BierEz* Kv, O4; *Zwirzeta* ie [ludzi] drapáią *RejWiz* 94; *RejZwierc* 69v, 110, 128, 128v; *BibRadz Ioann* 10/12; *RejAp* 82v; á przegrawáiąc [dworzanin] niéchay [...] nie láie/ nie drapie kart *GórnDworz* M4; *RejPos* 122, 193v; *RejZwierc* 27, 115; *SkarJedn* 310; *SkarŻyw* 30, 41, 92, 125, 126 (7); *CzechEp* 21; *NiemObr* 4; *KochPieś* 14, 38; *KochProp* 7; *Phil* R2; Zydy záklinácze Szátan drapie. *WujNT* 474. Cf *drapać kogo, co czym; drapać co komu czym, Ze zdaniem dopełnieniowym, Zwroty*.

drapać kogo, co czym (7): *OpecŻyw* 94v; *FalZioł* V 20c; kruk przyleciał [...] drapał nosem y nogámi *Gálliká BielKron* 119v; rozgniewány Cefarz [...] kazał Pánnę policzkwác/ y żeláznymi hakámi drápác *SkarŻyw* 20, 21, 41; *CzechEp* 21.

drapać co komu czym (1): Pelicanus, Ptak w Egipcie/ Pelikan/ którego to yeft przirodzenie że krwią swoyá drápiąc sobie nosem swym pierśi ptaszeta swe gdy od węzów bywáją zádłużone pokrąpia á tak ye zás oziwia. *Mącz* 286d.

Ze zdaniem dopełnieniowym [co (1), kogo (1)] (2): Máciąc podle siebie [pijany] kogo znaydzye drapie. *RejWiz* 31; *RejZwierc* 218.

W porównaniu (2): Lecz ia nie iako niedźwiédź/ álbo mściwa Myślę cię [Neto] drápác lwicá popędliwa *KochPieś* 14; Táki odbieżále ftádo więc drápáią Rozboyce wilcy *KochPieś* 38.

Zwroty: [komu] łby drapać« (1): fápią [opilcy]/ By w łáźni fie scieráiąc gdy sobie łby drápią. *RejWiz* 15v.

»piersi drapać« = *na znak rozpaczy, żalu* (2): *SkarŻyw* [197]; Nu biédna ręko/ nie ftóy/ pierśi drapay/ Y mocno w nie tłucz/ ná łbie włofy łapay. *GórnTroas* 12.

»drapać szaty, odzienie (na sobie)« = *na znak żalu lub oburzenia [szyk zmienny]* (2 : 2): Słyffáż to Kaijfáls/ począł drapatz na sobie odzienijé *OpecŻyw* 114; *BielKron* 38; tedy drápác száty ná sobie począł on okrutnik *SkarŻyw* 125; *SkarKazSej* 699a.

»[kogo] zęby drapać« (1): by był Piotr ij ijnij apóstolowie tę zradę Iudáfłowę wiedzieli/ fnádzby go byli zęby drápali. *OpecŻyw* 94v.

Szeregi: »drapać i bić« (2): Tedy go záuwić ná palách/ y frodze drápác y bić kazał. *SkarŻyw* 126, 125.

»drapać, brać a szarpać« (1): [w czasie wojny] áno drapią biorą á szarpáią niewinne ludzi á ich máiętności *RejZwierc* 27.

»drapać a kásać« (1): [Turcy] iáko lwi [...] drapią á káfáią niewinny narod ludzki *RejAp* 82v.

»drapać, łupić, mordowác, pożyrać« (1): iż ich [uczniów swoich] pan pošłá iáko owce w pošrod wilkow: á nie iáko wilki/ owce niewinne y obrony w sobie nie máiące drápác/ łupić/ mordowác/ pożyrać/ zębami Lwiemi/ páznokciámi Ryśiemi *CzechEp* 21.

»drapać a (i) rozpraszać« (2): á wilk też drapie y rošprařza [rapit et dispergit] owce. *BibRadz Ioann* 10/12 [idem] *RejPos* 122.

W przen (13) : Sępowie. IVż mi wierz ci Sępowie że nie drapią przykro/ Ani cie ofzukáią *PaprPan* E4.

drapać kogo, co (11): *RejZwierc* 108; *SarnUzn* H6; *RejAp* 146, 148; A on lew ryczący [czart] [...] to go [złego człowieka] iuż drapie iáko chce *RejPos* 331, A2v, A5v; *RejZwierc* 84v; Te Myřzy niecnotliwe

co ten kray szarpaię/ Wierz mi że ci Kotowie czyfcie ich drapaię. *PapPan* Z2, Z2; Y frogim wilkóm drapác ftádo fwé dopuscifz? *KochPs* 109.

drapać czego (2): O nędzny páłterzyku á nędzny człowiecze/ [...] y iáko teź wiełz iáka wiernemu páłterzowi á iáka naiemnikowi kthory dopufzczá wilkowi drapác owieczek swoich/ ieft zaplátá zgotowána *RejPos* 20, 198.

Szeregi: »kásac a drapać« (1): Poetowie [...] rzkomo píáli o Lwieeh/ o Smoczech/ [...] áno fie to rozumiało o onych frogich kroloch á moczoch swiátá tego/ iáko ludzi káfáli á drapáli iáko ine źwirzétá frogie. *RejZwierc* 84v.

»drapać a niszczyć« (1): A nie dopufzczay tym wilkom drapieźnym swiátá tego drapác á niłzczyć tych nędznych owieczek swoich. *RejPos* 198.

»drapać a odzierać« (1): y iuz iá [bestyję = *papiestwo*] poczęli szpetnie drapác á odzyerác z odzyenia iey. *RejAp* 146.

a. O roślinach i rzeczach martwych (7) :

W porównaniach (6): *RejWiz* 4 [2 r.]; A ták nie toć ieft fláchećtwo [...] włpaniła poftawá/ wywiełzone herby/ włzyćko to łá iáko iágody ná głogu/ chocia y fie pięknie czyrwienieiá/ ále śmáku w nich żadnego nie máłz/ á głog przedfię drapie. *RejZwierc* 52v; Skępiec iáko głog co drapie przy drodze *RejZwierc* 217, 74v, 105v.

3. Prześladować kogoś, gnębić, napastować, krytykować, oczerniać (10) : *RejZwierc* 217; á godźifz fię to ták bárzo obládzoną brácią drapác? á ktoź drapie? átołi Kápłan duchowny? *CzechEp* 97.

drapać kogo, co (8): *RejAp* 63v; *RejPos* 193v; Drapác niewinne łtoi zá złodzyeyłtwo. *RejZwierc* 226; *CzechEp* 17, 30, 97 [2 r.], 101.

W połączeniu szeregowym (1): ázaź by on [ks. *Powodowski*] przedsię/ gdy by prawdziwie Chriściáninem był duchownym/ pozwolić tego kiedy łobie miał/ żeby mię dla tego nienawidzić/ chćieć drapác/ ná mię inłtygowác/ przełładowác/ krwie moiey prágnąc miał? *CzechEp* 17.

Szeregi: »drapać a gryźć« [szyk 1 : 1] (2): ktory [wór włosiany] s przyrodzenia drapie á gryzie ciála ludzkie *RejAp* 63v; kthora [*nauka fałszerzy*] nie thylko ciála ále y dułze nędznych ludzi záwždy gryść á drapác muśi. *RejAp* 63v.

»drapać, męczyć a uciáżac« (1): A nie dráp/ nie męcz/ á nie vciáżay z nich żadnego *RejPos* 193v.

»(nie) mordować, (nie) drapać« (2): iz kościol prawdziwy Boży ták fię nie rzádzi/ nikogo nie mordue/ nie drapie *CzechEp* 97, 31.

»drapać, (i) szczypac« [szyk 1 : 1] (2): Ale chociaź teź kto vporem swym nas łzczypác y drapác nie przełłanie/ przedsię iednák práwdá ktora przy nas ieft/ [...] ołtoi fię *CzechEp* 101, 30.

4. Grabić, plądrować, łupić, rabować, zagarniać siłę; wyzyskiwać, uciskać materialnie, doprowadzać do nędzy (17) : Więć urzędnicy drapajá, Żadnej lutości nie mają, Włodujeć niesprawiedliwie *BierRozm* 15; *RejZwierc* 183.

drapać kogo, co (15): *DiarDop* 113; *RejWiz* 48v, 94, 104v; *RejZwierc* 83, 110v; Także vbogi kmiotek/ drapye go [zajczka] co żywo *RejZwierc* 129v; *RejPos* 164v; Skępiec káźdego drapie iáko może *RejZwierc* 217, 228, 242; [Iácźwingi/ [...] S Połowcy/ Polłkę/ Mázowłze/ drapili/ Tym fie żywili. *StryjGoniec* N4v]; *BielSen* 8; *BierRozm* 5; *CzahTr* F3. Cf *Zwrot*.

W porównaniu (1): Wfzytko tho áby wydrzeć drapye [złodziej] iáko kotká. *RejWiz* 94.

Zwrot: »drapać [co] do siebie« (1): ZLego łługę málárze/ ták figurowáli/ [...] miáfto rąk/ dwie Niedzwiedze łápye/ Iż wfzytko [zły sługa] gdzye co potka/ to do liebie drapye. *RejZwierz* 118.

Szereg: »drapać a szarpać« (1): ktorzy nic nie dbajác o [Rzecz]pospolitą sami to [dobra królewskie] miedzy się drapają a szarpają bez wstydu *DiarDop* 113.

5. Golić (oparte żartobliwie na kalamburze wyzyskującym dwojakie znaczenie słowa 'drapać') (1) : Przywiedli [przed króla] wielkiego Lwá/ co gi włąpili. Krol rzekł/ nie radbych widział/ by ten bárwirzem był/ Pewnie kogoby drapał/ iżby fie zápocił. *RejZwierz* 39.

Synonimy: 1. grześć, ocierać, skrobać, szarpać, szczypać, trzeć; 2. bić, drzeć, kąsać, męczyć, niszczyć, odzierać, szarpać; 3. gryźć, mordować, szczypać; 4. brać, chwytac, drzeć, grabić, łupić, mordować, prześladować, szarpać; 5. golić.

Formacje współrdzenne: podrapać, rozdrapać, udrapać, wdrapać, wydrapać, wzdrapać, zdrapać; odrapiać; drapnąć; oddrapować, odrapować, przedrapować, przydrapować, udrapować, wydrapować, zdrapować.

Cf DRAPAJĄCY, DRAPANIE, DRAPANY, DRAPIĄCY, [DROPIRZYT]

KN